

גם על קוצים גם על גדיש גם על קמה וגם על שדה, ואין די שיכתב
אחד מהם וממנו נלמד לשאר דברים שחייב עליהם. צריכי, דאי כתב
רחמנא רק קוצים, הוה אמנא שרק על קוצים הוא דחייב רחמנא
אם הזיקם, משום דשכיח אש גפיהו ושכיח דפשע – שדרך קוצים
להיכלל באש ומצוי שאין נזהרים שלא לגרום לשריפתם, ולכן יש
לתלות שאף הוא פשע וגרם לשריפתם, אבל אם אכלה האש גדיש של
תבואה, כיון דלא שכיח אש גפיהו ולא שכיח דפשע – אין דרך
לשרוף גדיש ונזהרים אנשים בשמירת אישם שלא תשרוף גדיש, ואמא
לא חייבתו תורה על שריפתה, שחיי יש לתלות שאנוס היה בכך, על
כן כתבה תורה שחייב גם על גדיש. ואי כתב רחמנא רק גדיש, הוה
אמנא – הייתי אמר שרק על גדיש חייב רחמנא, משום דהפסד
מריבה הוא לבעליה, כאשר הוא נשרף, אבל על נזק קוצים דהפסד
מוקטף הוא, אמא לא חייבתו תורה, לכך הוצרכה התורה לומר שחייב
גם על קוצים. ממשכיה הגמרא לבאר: קמה' שאמרה תורה שחייב על
שריפתה, למה לי, ללמדנו מה קמה בגלוי – כשם שהתבואה
המחוברת ועומדת בקרקע, היא גלויה, אף בגל שאר נזקי אש לא
חייבה תורה אלא כאשר הדבר הניזק הוא בגלוי, אך אם שרפה איש
דבר הסמוך וחסוי, אינו חייב על כך. שואלת הגמרא: ולרבי יהודה
(להלן סא): דמתניב אנון קטון באש – הסובר שגם אם שרפה דבר
הסמוך חייב, קמה שהוכירה תורה שחייב עליה, למה לי, משיבה
הגמרא: אם הפסוק לרבות כל בעלי קומה – כל דבר שעומד גבוה,
ולא רק שדה ואבנים, ומכאן למדים שחייב גם על שריפת בעלי חיים
ואילנות. שואלת הגמרא: ורבנן שלמדים מ'קמה' לפטור טמון באש,
לרבות כל בעלי קומה מנא להו – מהיכן להם ריבוי לזה. משיבה
הגמרא: נפקא להו – למדים הם זאת מ'או' תקמה, שתיבת 'או' באה
לרבות כל בעלי קומה. שואלת הגמרא: ורבי יהודה המרבה מתיבת
קמה' כל בעלי קומה, מה למדים מתיבת 'או'. משיבה הגמרא: מ'כפי'
ליה לחלק לחלק בין גדיש לקמה, שלא תאמר שחייב רק אם אכלה
גם קמה וגם גדיש, אלא חייב אף אם אכלה רק אחד מהם או גדיש או
קמה. שואלת הגמרא: ורבנן שלמדים מ'או' לרבות כל בעלי קומה,
לחלק מנא להו – מניין להם לחלק שחייב גם על אחד מאלו בלבד.
משיבה הגמרא: נפקא להו – למדים הם זאת מ'או' השדה, שתיבת
'או' זו מיותרת היא לדרשה זו. שואלת הגמרא: ורבי יהודה שלמד
מ'או' הקמה לחלק, מה הוא דורש מתיבת 'או' שנכתבה בשדה.
משיבה הגמרא: אידי דכתב רחמנא או' תקמה' – אגב שכתבה תורה
תיבת 'או' לגבי קמה ללמד לחלק, כתב גם או' השדה אף ששתיבת
'או' זו אינה נצרכת לשום דרשה. ממשכיה הגמרא לבאר: 'שדה'
שאמרה תורה שחייב על שריפתה למה לי, לאתויי – לרבות שאף אם
האש לחקה את נירו – חרישת חבירו שלא נזרעה עדיין וסבסכה –
שיכחה את אגניו וניזוק, חייב. שואלת הגמרא: ולכתוב רחמנא
'שדה' שחייב על נזקה, דהיינו כשליכחה נירו וסבסכה אבניו, ולא כפי
הנך – ולא יצטרך הכתוב להזכיר את האחרים, קוצים גדיש וקמה,
שחייב גם על נירו ואבניו חייב פשוט שחייב גם עליהם. משיבה הגמרא:
צריכא דאי כתב רחמנא רק שדה, הוה אמנא שאין כוונת הכתוב
לשדה עצמה, אלא לומר שרק אם שרפה האש מה ששדה, דהיינו
תבואה, אין – כן חייב, אבל אם שרפה מידי אחרים – דבר אחר, דהיינו
את השדה עצמה, נירו ואבניו, לא יתחייב, קא משמע לן – לכך
השמיענו התורה בתיבת 'קמה' שחייב על התבואה, ותיבת 'שדה'
מיותרת ללמוד הימנה שחייב גם על השדה עצמה, בליכחה נירו
וסבסכה אבניו. ונתבאר גם למה כתבה התורה שדה.

הגמרא דורשת את הפסוק בדברי אגדה: אמר רבי שמואל בר כהנא,
אמר רבי יוחנן, אין פורענות – גזירה רעה באה לעולם, אלא בזמן
שהרשעים בעולם, ואינה מתחלת להפרע אלא מן הצדיקים תחלה,
שנאמר (שמות כב ה) כי תאש אש ומצאה קצים, ויש לפרש את
הפסוק בדרך רמז, שאימתי תאש דהיינו פורענות, ויצאה ובאה לעולם,
בזמן שקוצים שהם הרשעים, מצוין לה, דהיינו בזמן שיש רשעים
בעולם, ואינה מתחלת להפרע אלא מן הצדיקים תחלה, שנאמר
(שם) וינאכל גדיש שהם הצדיקים, וכיון ש'וינאכל גדיש' לא נאמר

או סלףא – עצים דקים ושרנא – נר דולק, דההוא – שבוה ודאי
מעשה ידיה – שלו גרמו לחיוק.
שנינו במשנה, שלח ביד פסקת חייב וכו' בא אחר וליבה
המלכה חייב:
הגמרא מבררת את הגירסא במשנה: אמר רב נחמן בר יצחק מאן
דתני – מי ששונה 'בא אחר וליבה' לא משתבש – אינו טועה, וכן מאן
דתני – מי ששונה 'בא אחר וליבה', לא משתבש – אינו טועה. מאן
דתני 'ליבה' לא משתבש, דכתיב (שמות ג ב) וירא מלאך ה' אליו
בליבה אש' ופירושו להבת אש, הרי שלהבה נקראת לבה על שם
ליבויה. ומאן דתני 'ציבה' לא משתבש, דכתיב (ישעיה נז יט) 'בזרא
ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה', שהקדוש ברוך הוא
יברא ויחדש לישראל צורת דיבור של שלום, הרי שניב הוא ביטוי של
דיבור, וכשאדם מדבר מנענע שפתי ויוצא מהם רוח, לכן ניתן לקרוא
להשבת רוח בכדי להבעיר את האש בלשון ניבוי, ולומר 'בא אחר
וניבה'.

שנינו במשנה, לכתה הרוח כולן פטורין:
הגמרא מביאה ברייתא דינאי ליבוי אדם ורוח באש אחת: תנו רבנן,
אם אדם ליבה אש ולכתה גם הרוח המצויה את אותה אש, אם יש
בכח לבויו שלו לבדו בכדי ללפותה לאש, וברוח לבדה אין בכדי
ללבות, חייב המלכה, ואם לאו – ואם גם בליבויו שלו לבדו אין בכדי
ללבות, פטור. הגמרא מבררת את טעם דברי הבריייתא. מקשה הגמרא:
אמאי – מדוע הוא פטור, שיהא חייב כמו שמצאנו בזורה
בשבת ורוח מסייעתו, והיינו שהוא מפריד את המוץ מהתבואה על
די הגפת התבואה ברוח, שחייב על כך משום מלאכת זורה, הרי שאף
שרק בצירוף הרוח נעשית הזרייה, בכל זאת נחשב הוא כעושה
המעשה כולו וחייב, וכמו כן לענין נזקי האש יתחייב כמבעיר האש אף
שלא הבעיר לבדו אלא בצירוף הרוח. מביאה הגמרא ארבע תשובות
לשאלה זו: אמר אבוי, קמא כמאי עסקין – בגין שליבה הוא מצד
אחד ובעד זה לא נתלבה כלל, אלא לכתה הרוח מצד אחר, לכן הוא
פטור לפי שליבויו לא הועיל כלום, ואין המדובר שליו שניהם כאחד
באותו מקום. רבא אמר, מדובר בברייתא בגין שליבה ברוח מצויה
ובזה עדיין לא נתלבה האש, ולאחר מכן באה ולכתה הרוח ברוח
שאינה מצויה, ולא היה לה היתר על דעתו שתבא רוח שאינה
מצויה ותבעיר את האש. ומה שזורה חייב על זרייה ברוח, הוא משום
שזורה ברוח מצויה, שגם היא מספיקה בכדי להפריד את המוץ
מהגרעינים. רבי זירא אמר, בגין דצמחה צמורי – מדובר במקום
שלא ליבה על ידי נשיבת רוח אלא הוציא חום הבל פיו על ידי
נשימתו, ואין זה ליבויו כלל. לדעת אמוראים אלו, אם יש בליבויו
בצירוף הליבויו של רוח מצויה בכדי ללבות, חייב, כזורה ברוח. רב אשי
חולק על כך. רב אשי אמר, חלוק דין זורה בשבת מדין אש, ולעולם
כיון שליבויו נצרך לסיועה של הרוח איננו מתחייב על אש זו, שאינו
נחשב כעושה האש, וכי אמרין – ומה שאמרנו שזורה בשבת ורוח
מסייעתו שחייב, הני מילי – זהו רק לענין איסור שבת, לפי דמלאכת
מחשבת אסרה תורה, דהיינו שהתורה אסרה כל מלאכה שחשב
וכיוון לעשותה, ובזורה כוונתו היתה שעל ידי הרוח תזורה התבואה
ונתקיימה מחשבתו, ולכן חייב. אבל קמא לגבי נזיקין גרמא בעלמא
הוא, כיון שלא עשה לבדו את האש, אלא רק גרם לה בצירוף הרוח,
ונגרמא בגין קין פטור.

משנה

משנתנו מבארת על מה חייבים בנזקי האש: השולח את הנערה
והכלה עצים, או אפילו רק סבסכה אבנים, או ליכחה עפר – ניר
חרישה והתקלקל, חייב המבעיר לשלם, שנאמר (שמות כב ה) כי
תאש אש ומצאה קצים, וינאכל גדיש או תקמה או השדה, שלם
ישלם המבעיר את הנערה:

גמרא

הגמרא דורשת את הפסוק: אמר רבא, למה לי דכתב רחמנא שחייב

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שבת קודש עמוד א

1 בפסוק, אָלֵא נאמר 'וְנֹאכַל גְּדִישׁ', משמע שְׁנֹאכַל גְּדִישׁ כָּכָר קודם
2 לקוצים, והיינו שהאש יוצאת כשיש רשעים ואוכלת אותם, אולם
3 כשהיא אוכלתם כבר נאכל הגדיש, שכבר נפרעו מהצדיקים:
4 עוד בענין זה: תַּאֲנִי [-שנה] רַב יוֹסֵף, מֵאִי דְּכִתִּיב (שמות יב כב) בזמן
5 מכת בכורות, 'וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר', והלא זהו
6 עונש רק על המצרים, אלא פִּיּוֹן שְׁנִיתָן רְשׁוֹת לְמִשְׁחִית לַהֲפָרַע אֵינּוּ
7 מִבְּחִין בֵּין צִדִּיקִים לְרָשָׁעִים, ולכך הוזהרו ישראל להכנס לבתיהם
8 שיש בו דם קרבן פסח על המשקוף כדי שלא יפרעו מהם. וְלֹא עוֹד,
9 אָלֵא מצינו שְׁמֵת־חִילִים לַהֲפָרַע מִן הַצִּדִּיקִים תַּחֲלָה, שְׁנֹאמַר (יחזקאל
10 כא ח) 'וְהִכֵּרְתִּי מִמֶּךָ צִדִּיק וְרָשָׁע', והוזכר הצדיק קודם לרשע לומר

11 שממנו נפרעים תחילה. הגמרא מביאה משא ומתן בביאור קדימת
12 הצדיקים לפורענות: כָּכִי - בכה רַב יוֹסֵף ואמר, כּוֹלֵי הָאִי גַמֵּי - גם
13 הצדיקים לְאִין ולהבל דְּוִמִין, כלומר אף שהם צדיקים קודמים
14 לפורענות, וכי אין הם חשובים כלל לפני הקדוש ברוך הוא. אָמַר לִיה
15 אַבְיִי, מה שהם קודמים לפורענות טִיבוּתָא הוּא לְגַבִּיָּהּ - טובה היא
16 עבורם, דְּכִתִּיב (ישעיה נז א) 'כִּי מִפְּנֵי הָרַעָה נֶאֱסַף הַצִּדִּיק', כדי שלא
17 יראה ברעה, ונמצא שטוב הוא להם להסתלק קודם הרעה והפורענות.
18 ענין נוסף הנלמד מהפסוק האמור במכת בכורות: אָמַר רַב יְהוּדָה,
19 אָמַר רַב,

בבא קמא דף ס עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קפא

לְעוֹלָם וְיָנֵס לְעִיר אֶרֶם הַמְהֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ, וְיִלְוֶן בִּאֲכַסְנִיהָ כְּבִי מִזֶּבֶד – בעוד
החמה זורחת ומאיר היום, יֵצֵא מִהָעִיר לְדֶרֶךְ כְּבִי מִזֶּבֶד – בעת שהאיר
היום בבוקר, שְׁנָאֵמָר (שמות יב כב) וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח
בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר, שהיום הוא הזמן הטוב לצאת ולהכנס בו מפני המזיקין
וההליסטים המצויים בלילות.
הגמרא דורשת מפסוקים כיצד לנהוג בעיתות סכנה: תִּנּוּ רִבְּנֵי
בְּרִייתָא, אם יש מגפת דָּבָר בְּעִיר, כִּנּוּ רִבְּנֵיךְ – הסתגר בביתך ואל
תצא לחוץ, שְׁנָאֵמָר (שם) וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד
בֹּקֶר, הרי שבעת מגפה יש להסתגר בבית, וְאִמְרַם פֶּסוּק נוסף (ישעיה
כז כ) לֹךְ עִמִּי בֹא בְּהַרְדִּי וְכִנֹּר דְּלִתְךָ בְּעֶדְךָ חֲבִי כְּמַעַשׂ רָגַע עַד יַעֲבֹר
זַעַם, הרי שיש להתבאר בעת הזעם עד שיעבור ויחלוף, וְאִמְרַם פֶּסוּק
אֲחֵר (דברים לב כה) מִחוּץ תִּשְׁכַּל חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אִמְרָה, הרי
שכאשר יש סכנת חרבו של מלאך המות בחוצות יש להסתגר בחדרים.
מפרשת הגמרא את הצורך בשלושת הפסוקים: מֵאֵי וְאִמְרַם – הטעם
שהוצרכה הברייתא להביא פסוקים נוספים מלבד הפסוק הראשון
וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר, וְכִי תִיָּמָא – שאם תאמר
שהלימוד מהפסוק הראשון שיש להסתגר בבית בעת מגפה, הֲנִי מִיָּלִי
– זהו רק בְּלִילִיא – בלילה, אֲכַל בְּיָמָא – ביום לא למדנו מהפסוק שיש
לכנס רגליו. לכן תֵּאָמַר שְׁמַע – בא ושמע ראייה גם לזה מהפסוק לֹךְ עִמִּי
בֹּא בְּהַרְדִּי וְכִנֹּר דְּלִתְךָ, שממנו למדים שגם ביום כן. וְכִי תִיָּמָא
– אם תאמר שהלימוד מפסוקים אלו שיש להסתגר בבית בעת מגפה,
הֲנִי מִיָּלִי – הוא רק (היָמָא) דְּלִילָא אִמְרָה מְנָא – באופן שאין אימה
ופחד בבית עצמו, אֲכַל הִיָּא דְּאִמְרָה מְנָא – באופן שגם
בבתים ישנה אימה ופחד, שמא תאמר דְּכִי נָפִיק יָתִיב בִּינִי אִינְשִׁי
בְּצוּתָא בְּעִלְמָא מִפִּי מַעֲלִי – שעדיף שיצא וישב בין אנשים ויהיו לו
לצוּתָא, לכן תֵּאָמַר שְׁמַע – בא ושמע ראייה שגם באופן זה יש לו להסתגר
בביתו, שנאמר מִחוּץ תִּשְׁכַּל חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אִמְרָה, שֶׁאֵף עַל גֵּב
דְּמִחֲדָרִים יֵשׁ אִמְרָה ופחד, בכל זאת מִחוּץ תִּשְׁכַּל חֶרֶב ולא בבית,
ומוטב שיתגר בבית. הגמרא מביאה מעשה מענין זה: רַבָּא, בְּעֵדִין
רְתִיבָא – בזמן שהיה כעס מהקדוש ברוך הוא, והיתה מגפת דבר, הָוִי
סִכְרָא בִּי – היה סותם את החלונות, דְּבִתְרִיב (ירמיהו ט כ) בִּי עֲלָה מוֹת
בְּחִלּוּנֵינוּ, שהמוות בא דרך החלון, ואם הוא סגור אפשר להנצל
הימנו.

הגמרא מביאה ברייתא אודות התנהגות בזמן רעב: תִּנּוּ רִבְּנֵי בְּרִייתָא,
בעת שיש רָעָב בְּעִיר, פִּזֹּר רִבְּנֵיךְ – לך לחפש מזון, ואל תשאר
במקומך, שְׁנָאֵמָר (בראשית יב י) וְיָהִי רָעָב בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲבָרָם
מִצִּיִּימָה [לָנוֹחַ] (ויג' שם), הרי שהלך אברהם מפני הרעב למקום
אֲחֵר, וְאִמְרַם פֶּסוּק אֲחֵר (מלכים ב' ז ד) לגבי ארבעה אנשים מצורעים
שישבו מחוץ למחנה, ואמרו זה לזה אִם אֲמַרְנוּ נָבֵא הָעִיר וְהָרָעָב
בְּעִיר וְנָתַנוּ שָׁם וְאִם יִשְׁכְּנוּ פֶה וְנָתַנוּ וְנִתְּנָה לָנוּ וְנִפְלָא אֵל מִחֲנֵה אֶרֶם
אִם יִחְיֶינוּ נִחִיָּה וְאִם יָמִיתֵנוּ וְנָתַנוּ, ולמדנו מזה שבעת רעב יש ללכת
למקומות אחרים להשיג שם מזון. הגמרא מפרשת את הצורך בשני
הפסוקים: מֵאֵי וְאִמְרַם – הטעם שהוצרך הפסוק השני, וְכִי תִיָּמָא –
שאם תאמר שהלימוד שבעת רעב יש לתור אחר מזון, הֲנִי מִיָּלִי – זהו
רק הִיָּא דְּלִילָא – כשאין פֶּסַק סכנת נִפְשׁוֹת בהליכה למקום אחר,
אֲכַל הִיָּא דְּאִיָּא – כשיש פֶּסַק סכנת נִפְשׁוֹת, לֹא יֵלֵךְ לִמְקוֹם אֲחֵר,
לכן תֵּאָמַר שְׁמַע – בא ושמע ראייה גם לכך מפסוק אחר, שנאמר בפסוק
השני שאמרו המצורעים זה לזה שמפני הרעב בעיר לָכֵן וְנִפְלָא אֵל
מִחֲנֵה אֶרֶם אִם יִחְיֶינוּ נִחִיָּה, הרי שבעת רעב יש ללכת גם במקום
סכנה להשיג מזון.

הגמרא מביאה ברייתא שונות אודות ההנהגה הראויה בזמן דבר
ואודות מקומו וזמנו של מלאך המות: תִּנּוּ רִבְּנֵיךְ, בעת שיש דָּבָר בְּעִיר,
אֵל יִתְּלֵךְ אֶרֶם בְּאֵמְצָה חֲדָרָה, מִפְּנֵי שְׁמִלְכָה הַמּוֹת מִחֲלָף בְּאֵמְצָה
הַחֲדָרִים. מְבֹרָרָה הַגְּמָרָא: דְּלִילָא וְהִיָּא לִיה רְשׁוּתָא – שכיון שניתנה
לו רשות להרוג, מִסְּנִי לְהִיָּא – הולך באופן גלוי ובזר, באמצעה של
דֶּרֶךְ, ומזיק את ההולכים שם. ובעת שיש שְׁלוֹם בְּעִיר, אֵל יִתְּלֵךְ בְּצִדֵּי

דְּחִבִּים, מפני שמלאך המות מהלך בשולי הדרכים, דְּכִינֵן דְּלִית לִיה
רְשׁוּתָא – שכיון שאין לו רשות להרוג, מִחֲבִי חֲבִינֵי וּמִסְּנִי – מהלך
בהחבא בצידי הדרכים, ומזיק את ההולכים שם. תִּנּוּ רִבְּנֵיךְ, בעת שיש
דָּבָר בְּעִיר, אֵל וְיָנֵס אֶרֶם יָחִיד לְבֵית הַנֶּנֶסֶת מִפְּנֵי שְׁמִלְכָה הַמּוֹת
מִסְּפִיד – מניח ושומר שָׁם את בְּלִיָּו. מוסיפה הגמרא: וְהִנֵּי מִיָּלִי – וכל
זה אינו אלא הִיָּא דְּלִילָא קְרוּ בֵּית דְּרָבִי וְלֹא מִצִּלּוֹ בֵּית עֲשָׂרָה –
שארין לומדים שם ילדים ואין מתפללים שם עשרה. תִּנּוּ רִבְּנֵיךְ, אם
הַכְּלָבִים שבעיר בִּזְכִּים, סימן הוא שְׁמִלְכָה הַמּוֹת בֹּא לְעִיר. ואם
הַכְּלָבִים שבעיר מִשְׁחָקִים – צוחקים, סימן הוא שְׁמִלְכָה הַנֶּנֶסֶת בֹּא
לְעִיר. מוסיפה הגמרא: וְהִנֵּי מִיָּלִי – וכל זה שהצחוק סימן לאליהו
הנביא שבא לעיר, אינו אלא באופן דְּלִית בְּהוּ נִקְבָּה – שאין ביניהם
כלבה נקבה, שאם יש ביניהם נקבה יתכן ששחוק מחמתה ולא מפני
שאליו הנביא בא לעיר:
הגמרא חוזרת לדברי הלכה ואגדה השייכים לנוקא אש: יָתִיב – ישבו
רַב אֱמִי וְרַב אֶסִּי קָמִיָּה – לפני דְּרָבִי יִצְחָק נִפְתָּא ללמוד הימנו, מֵר
– אחד מהם אֱמִר לִיה לרבי יצחק נפתא, לִיָּמָא מֵר שְׁמִעְתָּא – ילמדנו
מורינו דברי הלכה, מֵר – והשני אֱמִר לִיה לרבי יצחק נפתא, לִיָּמָא מֵר
אֲנִיָּתָא – ילמדנו מורינו דברי אגדה. פֶּתַח רַבִּי יִצְחָק נִפְתָּא לְמִיָּמָר
אֲנִיָּתָא – לומר דברי אגדה, וְלֹא שָׁבִיב מֵר – ולא נתנו השני לאומרם,
לפי שרצה שיאמר דברי הלכה. פֶּתַח רַבִּי יִצְחָק נִפְתָּא לְמִיָּמָר
שְׁמִעְתָּא – לומר דברי הלכה, וְלֹא שָׁבִיב מֵר – ולא נתנו הראשון
לאומרם, לפי שרצה שיאמר דברי אגדה. אֱמִר לָהֶם רַבִּי יִצְחָק נִפְתָּא
לרב אמי ורב אסי, אֲמִשׁוּל לָהֶם מִשָּׁל, לָמָּה הִדְבַּר דּוּמָה, לְאֶדָם שִׁישׁ
לוּ שְׁתֵּי נָשִׁים, אֲחַת יָלְדָה – צעירה, וְאֲחַת יָקִינָה, והיו לו בראשו
שערות שחורות ושערות לבנות, אשתו הִילְכָה היתה מְלַקֶּסֶת לוֹ את
השערות הַלְבָנוֹת לפי שרצתה שיראה צעיר, ואילו האשה הַיָּקִינָה
היתה מְלַקֶּסֶת לוֹ את השערות הַשְּׁחֹרוֹת לפי שרצתה שיראה זקן,
נִמְצָא קֶרֶת מִכָּאן וּמִכָּאן, לפי שלא נותרו לו שערות כלל. אף אני
איני יכול לומר דבר, לפי שאחד מכם אינו נותן לי לומר דברי הלכה
והאחר אינו נותן לי לומר דברי אגדה, ונותרנו בלא כלום. אֱמִר לָהֶם
רַבִּי יִצְחָק נִפְתָּא, אִי הָכִי – אם כך, שעומדים אתם על דעתכם והאחר
רוצה שאומר דברי הלכה והאחר דברי אגדה. אֱמִר לָהֶם מִלְתָּא
דְּשִׁינָא לְתַרְוִיבֵי – אומר לכם דבר המתאים לשניים, הלכה ואגדה
בענין אחד. נאמר (שמות כב ה) בִּי תֵצֵא אִשׁ וּמִצָּאָה קָצִים, ומשמע
שהאש תֵּצֵא מִעֲצָמָה, ואילו סיום הכתוב 'שִׁלֵּם יִשְׁלֵם הַמִּכְנָר אֵת
הַבְּעֵרָה', משמע שהובערה על ידי מבעיר ולא מעצמה, ויש לדרוש
מִכָּר דָּבָר אֲגִידָה וְדָבָר הַלְכָה, דָּבָר אֲגִידָה הוא, שהמדובר אודות שריפת
בית המקדש, שעל אף שלא הקדוש ברוך הוא הבעירה אלא אנו
שגרמנו לזה בעוונותינו הרבים, בכל זאת אֱמִר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, עֲלֵי
לְשִׁלֵּם אֵת הַבְּעֵרָה שֶׁהִכְעַרְתִּי בְּצִיּוֹן, כאילו הבעירה בעצמו, שהקדוש
ברוך הוא אומר אֲנִי הַצִּיּוֹתִי אִשׁ בְּצִיּוֹן, שְׁנָאֵמָר (איכה ד יא) יִצֵּאת אִשׁ
בְּצִיּוֹן וְתֹאכַל יִסְדֹּרְתִּיהָ, והוא ממשיך ואומר, וְאֲנִי עֲתִיד לְבָנּוֹתָהּ
בְּאִשׁ, שְׁנָאֵמָר (זכריה ב ט) 'אֲנִי אֶהְיֶה לָּה חֹמַת אִשׁ סָבִיב וְלִכְבוֹד
אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ'. זהו דבר אגדה. וְדָבָר שְׁמִעְתָּא – הלכה שיש לדרוש
מִכָּר, שֶׁפֶתַח הַכְּתוּב בְּנִיָּן מְמוֹנֵה, שהרי 'כי תצא אש' מעצמה היינו
שהבעיר אש בתוך שלו ולא עמרה, והלכה האש לשדה חבירו
והזיקה, שזהו ככל ממונו שלא שמרו והלך והזיק, וכגון שורו שהזיק,
וְכִינִים בְּנִיָּן נִפְשָׁה, שקראו הכתוב 'מבעיר' כאילו הוא עצמו הבעיר
בשדה חבירו והזיק בידיו ובגופו, לוֹמַר לָךְ שְׁחִיב עַל אֲשׁוֹ שהזיקה
מִשׁוֹם שֶׁנִּחְשַׁבְתָּ כְּחֻצִּי שהזיק, שכשם שאם זרק חץ והזיק חייב כאילו
הזיק בידיו ממש, כך חייב על איש שהדליק בתוך שלו כאילו הוא
עצמו הולִיכָה לשדה חבירו והזיק בידיו, שלכן קראו הכתוב 'מבעיר'.
וכיון שנוקא אש דינם כדִּין אֶדָם המזיק בעצמו, כשם שאם הזיק בעצמו
חייב לשלם לניזק מלבד נזק גם צער, ריפוי, שבת ובושת, כך גם חייב
לשלם לו אם זה הוזק באיש. אך אֵדָם היה חייב על אש כדִּין מִמּוֹן המזיק,
לֹא היה משלם אלא נזק בלבד, כשם שאם נגח שורו אדם, אין בעל

השור משלם אלא את מה שפחתו דמיו של הניזק:

הגמרא מביאה מאורע שהיה אצל דוד המלך השייך לדיני נזקי אש:
 נאמר בפסוק (שמואל ב' כג טו) אודות מה שאירע בעת מלחמת דוד
 עם פלשתים, וְיִתְאַוּהוּ דָּוִד וְיִתְאַוּהוּ מִי וַיִּשְׁאָבוּ מִיָּם מִבּוֹר בֵּית לָחֶם
 אֲשֶׁר בְּשָׁעַר, ופירוש הפסוק הוא שהסתפק בזהלכה ושאל מיה ילך
 לברר אצל הסנהדרין היושבים בשער בית לחם. ונאמר בפסוק
 שלאחריו (שם כג טז) וַיִּבְקְעוּ שְׁלֹשֶׁת חֲנֻכָּבִים בְּמַחְנֵה פְּלִשְׁתִּים
 וַיִּשְׁאָבוּ מִיָּם מִבּוֹר בֵּית לָחֶם אֲשֶׁר בְּשָׁעַר [וגו'] וַיִּשְׁאָבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל דָּוִד
 וְלֹא אָבָה לְשַׁתּוֹתָם וַיִּסָּר אֹתָם לַיהוָה, ופירוש פסוק זה הוא שגיבורי
 דוד הלכו לברר שאלה זו, אך דוד מאן לקבל את דבריהם. הגמרא
 מבארת במה הסתפק ולמה מאן לקבל את דבריהם. מבררת הגמרא:
 מֵאֵי קָא מִיבְּעִינָא לִיה – מהי אותה הלכה שנסתפק בה. מביאה הגמרא
 שלוש דעות מהי הלכה זו: דעה ראשונה, אָמַר רַבָּא, אָמַר רַב חֲנִנְךָן,
 טְמוּן בְּעַלְמֵי קַמְיָבְעִינָא לִיה – נסתפק בדיו שרף דבר טמון של חבירו,
 אם יחייב אלו, הֲלֹכָה בְּרַבִּי יְהוֹזָכָר מַחְבִּיבֵי דַבְּ טַמּוֹן בִּאֵשׁ, או
 שמא הלכה בְּרַבִּינָן הפוטרת בזה, וְנֹזֶק לִשְׁאֵלָה זו מפני ששרפו אנשיו
 גדיש של ישראל שהיו טמונים בתוכם כלים, ונסתפק אם חייבים לשלם
 גם על הכלים הטמונים, וּפְשָׁטוּ לִיה הסנהדרין שנשאלו בזה על ידי
 הגיבורים, מֵאֵי דְּפָשְׁטוּ לִיה, ואיננו יודעים מה פשטו. דעה שנייה, רַב
 הוֹנָא אָמַר, בשאלה אחרת נסתפק, שנאמר באותם פסוקים (דברי
 הימים א' יא יג) וַהֲפִלְשְׁתִּים נֶאֱסָפוּ שָׁם לְמַלְחָמָה וַתְּהִי חֶלְקָתָהּ הַשְּׂדֵה
 מְלָאָה שְׁעוּרִים, ויש ללמוד מזה שבשדות ששם נלחם דוד עם
 פלשתים גְּדִישִׁים דְּשְׁעוּרִים דִּישְׁרָאֵל הוּוּ – היו שם, דְּהוּוּ מִפְּמָרִי
 פְּלִשְׁתִּים בָּהוּ – שנחבאו בהם פלשתים, ורצה לשרוף את אותם
 גדישים שבהם הפלשתים, וְקָא מִיבְּעִינָא לִיה – ונסתפק מהו הדיון אם
 מותר לַהֲצִיל עֲצָמוּ בְּכָר שוֹיָק את מִמּוֹן חֲבִירוֹ, שהיו הגדישים של
 ישראל היו, וּשְׁלָחוּ לִיה הסנהדרין בידי הגיבורים ששאלום עבורו, אֲכַן
 אֲסוּר לֵאדֹם לַהֲצִיל עֲצָמוּ בְּאִיבּוֹד מִמּוֹן חֲבִירוֹ, אָבָל אֲתָה מִלָּךְ
 אֲתָה, [ולמַלְךְ] מותר להיות פוֹרֵץ גְּדוּרוֹת הַשְּׂדוֹת בכדי לַעֲשׂוֹת לוֹ
 ולאנשיו דְּרָף ללכת, וְאִין מוֹחִין בְּדָדוֹ עֲשׂוֹתָהּ זֹאת, שדרך המלך אין
 שיעור לרחובה, ויכול להרחיבה על חשבון שדות אחרים ללא
 הגבלה. ולכן מותר לך לשרופם. דעה שלישית, וְרַבִּינָן, וְאִיתִיבָא – ויש
 אומרים רַבָּה בַר מִרִּי, אָמְרוּ לְבֹא, שְׁגָדִישִׁים דְּשְׁעוּרִין דִּישְׁרָאֵל הוּוּ
 – היו שם וכמו כן היו גְּדִישִׁין דְּעַדְשִׁים דְּפְלִשְׁתִּים, וְקָא מִיבְּעִינָא לִיה
 – ונסתפק דוד מהו – האם מותר לִפְּזוֹל גְּדִישִׁין שֶׁל שְׁעוּרִין דִּישְׁרָאֵל
 וְלִיתֵן אֹתָם לַפְּנֵי בְּהֶמְתּוֹ שְׂתֹאכֵלם, עַל מִנְתָּ לְשֹׁלֵם תַּחְתָּם לִישְׁרָאֵל

שנטלו את גדישי שעוריו דְּיִשְׁרָאֵל שֶׁל עַדְשִׁים דְּפְלִשְׁתִּים. שְׁלָחוּ לִיה
 הסנהדרין, נאמר (יחזקאל לג טו) 'חֲבֹל יִשִּׁיב רִשְׁעִי גְזֵלָה שְׁלֹם',
 והכוונה שָׁאָה עַל פִּי שְׁנֵיזֵלָה מִשְׁלָם, בכל זאת רִשְׁעִי הוּא, ולכן אין
 לכל אדם לעשות כן, אָבָל אֲתָה מִלָּךְ אֲתָה, וּמִלָּךְ פּוֹרֵץ לַעֲשׂוֹת לוֹ
 דְּרָף וְאִין מוֹחִין בְּדָדוֹ, וכן כאן אתה יכול להפקיע את תבואתם ליתן
 אותה לפני הבהמה.
 הגמרא מבררת את פירוש הפסוקים לדעות אלו. שואלת הגמרא:
 בְּשִׁלְמָא – אמנם מובן לְמֵאן דְּאָמַר – לפי הביאור השלישי שדוד רצה
 לַאֲחֻלּוּפִי – להחליף עדשים ושעורים זה בזה, חֲיִינוּ – שדוד מה דְּכָתִיב
 חֵד קָרָא – בפסוק אחד, בספר שמואל (ב' כג יא) וַתְּהִי שָׁם חֶלְקָתָהּ
 הַשְּׂדֵה מְלָאָה עַדְשִׁים, וְכָתִיב חֵד קָרָא – בפסוק אחר, בספר דברי
 הימים (א' יא יג), וַתְּהִי חֶלְקָתָהּ הַשְּׂדֵה מְלָאָה שְׁעוּרִים, ואין יתקיימו
 שני הכתובים, אלא שהיו גם אלו וגם אלו ורצה להחליפם זה בזה.
 אָלָא לְמֵאן דְּאָמַר – לפי הביאור השני שרצה דוד לְמַקְלִי – לשרוף את
 אותה תבואה שנחבאו בה פלשתים, מֵאֵי אִיבְּעִינָא לִיה הוּוּ תִרִי קָרָא
 – מהי צריכותם ומשמעותם של שני פסוקים אלו במעשה זה. מיישבת
 הגמרא: אָמַר רַב – יכול הוא בעל שיטה זו לומר וליישב, דְּהוּוּ נָמִי –
 שהיו גם גְּדִישִׁים דְּעַדְשִׁים דִּישְׁרָאֵל דְּהוּוּ מִיבְּמָרוּ בָהוּ – שנחבאו בהם
 פְּלִשְׁתִּים, מלבד אותם גדישי שעורים שנחבאו בהם, ומתקיימים שני
 הפסוקים, ששאל דוד על שני הגדישים אם מותר לשרופם. שואלת
 הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמֵאן דְּאָמַר – לפי הביאור השני שדוד חפץ לְמַקְלִי
 – לשרוף את התבואה, חֲיִינוּ דְּכָתִיב – לכן נאמר שם (שמואל ב' כג
 יא–יב) וַתְּהִי שָׁם חֶלְקָתָהּ הַשְּׂדֵה מְלָאָה עַדְשִׁים וגו' וַיִּתְּצֵב בְּתוֹךְ
 הַחֶלְקָה וַיִּצְלָה, שלא נתן להם לשורפה שאסור להציל עצמו בממון
 חבירו, אָלָא לְמֵאן דְּאָמַר – לפי הביאור השלישי שרצה דוד לַאֲחֻלּוּפִי
 – להחליפה בתבואה אחרת, מֵאֵי וַיִּצְלָה, הרי לא התכוונו לאבדה.
 מיישבת הגמרא: דָּלָא שָׂבֵק לִיה לַאֲחֻלּוּפִי – שלא נתן להם להחליף
 זו בזו, מפני הנאמר 'חבול ישיב רשע גזילה ישלם'. שואלת הגמרא:
 בְּשִׁלְמָא הֲנִי תִרְתִּי – אמנם מובן לפי שני הביאורים, הן לביאור השני
 שחפץ לשרוף את תבואות העדשים והשעורים והן לביאור השלישי
 שרצה להחליף את השעורים בעדשים, חֲיִינוּ דְּכָתִיב תִרִי קָרָא – לכן
 נאמרו שני הפסוקים, האחד בדברי הימים, שהיתה שם שדה מלאה
 שעורים, והאחר בספר שמואל, שהיתה שם שדה מלאה שעורים,
 ששאלו על שריפת שתי השדות לשיטה האחת, ולשיטה האחרת
 שרצה להחליף זו בזו,